

**Spiritual Resistance:
Halachik Responsa from the Holocaust**

Source Sheets
Rabbi Efrem Goldberg
reg@brsonline.org

כדי ספק פקוח נפש על ידי לפני עור.

1. **שאלה:** ביום י"ב תשרי תש"ב עברה השמועה לא מוכה במחנה כלואי הניטו שהרוצחים הגרמנים, החליטו שמאחר שמספר
2. הנשים בניטו עולה על מספר האנשים שהרי בפעולות הקודמות
3. (אקציעים) הוצאו להורג והוכרעו לטבת ראשי משפחה רבים ונשותיהם
4. נשארו אלמנות ובניהם יתומים, לכן יש להוציא להורג את כל אלו
5. הנשים השוממות מבליהן ולהשאיר בחיים רק את אותן הנשים
6. רשיש להן עדיין בעלים וחיות חיי משפחה. כתוצאה מקלא דלא פסיק
7. לזה התאמצו רבות מהנשים הפנויות להנשא כדי להנצל ממר המות,
8. הן מצאו להן אנשים שהיו מוכנים לקחתן ופנו לרכבים שיסדרו להם
9. קידושין כדת משה וישראל.

10. **אולם** מכיון שבניטו לא היה מקוה פהרה, צפתה עלתה לפני הרבנים
11. השאלה אם מותר להם להזקק לבקשתן של נשים אומללות,
12. נזאלו הנמצאות בצל המות ואם לא יעברו על הלאו של לפני עור לא
13. יז תתן מכשול, שהרי על ידי זה שיסדרו להם קידושין ישימו להם מכשול
14. ליעבור על איסור נדה החמור ויגרמו לנשים אומללות אלו ליפול מן
15. הכור אל הפחת, שאף שיתכן שתנצלה מההרב המתהפכת שהצר
16. הוצור הנף מעל לראשן על ידי נישואין אלו, מכל מקום הרי ילכדו
17. ברשת איסור כרת של עריות ולא הן בלבד אלא שגם בעליהן שיקחו
18. לעצמן הרי יעברו על איסור חמור זה, ובפרט שכל עיקרו של קלא
19. מלא פסיק זה מוצאו לא ידוע ואין אף אחד שיוכל להעיד ולומר בפח
20. ממות וכליו, ומי יתן לנו ערובה שאכן כן הוא הדבר, ואף אם מי
21. שהוא שמע כן מפורש מפיו הרוצחים האורזים אין בכך כלום שהרי
22. אנו מסורים בידם כצאן טבח, ואין מי שיאמר להם מה תעשו ובכל
23. יום תמיד הם מחדשים את גזירותיהם החדשים לבקרים, ולכן גם בנידון

24. זה אין שום בפתוח ויתכן שאף אם נשים אלו תנשאנה לאנשים, בכל
25. זאת יוכרעו לטבת הן ובעליהן אשר לקחו להן גם יחד.
26. **אכן** הן אמת שנשים אלו ברוב כהילותן עלולות ללכת אל לשכת
27. המשטרה היהודית שבניטו, ולהתחתן בנישואין אורזיים, והמשטרה
28. היתה רושמת בפספורטים שהיתה מוציאה ליושבי הניטו לאחר נישואין
29. כאלה שהזוג הוא בעל ואשה, וממילא היו גם חגרמנים מכירים בנישואין
30. כאלו, ואז עלול לצאת מזה מכשול גדול מכיון שהמשטרה הזאת לא
31. היתה מרבה בחקירות ודרישות, וכל זוג שהיה בא להתחתן אצלם
32. בנישואין אורזיים היו מיד רושמים אותם כבעל ואשה, מבלי לבדוק
33. אולי האשה היא אשת איש שבעלה לוקח ממנה ועודנו חי, או שברר
34. מחמת נפשות להציל את נפשו, ומתוך שאשה זאת תהא רשומה
35. כאשתו של איש אחר עלולה היא להתקרב עם האישה ולחיות איתו
36. חיי אישות, או אולי אשה זו זקוקה היא ליבום וכדומה, ואם כן לפי
37. זה אם הרבנים לא יסדרו קידושין לנשים אומללות אלו תהא המכשלה
38. הגדולה תחת ידם שהרי אם ילכו למשטרה להנשא בנישואין אורזיים
39. יתרכו עוברי איסורי עריות בישראל ויולידו ממורים ופגומים, ולכן
40. אולי יותר כדאי שיענו לבקשת הנשים האלו ויסדרו להן קידושין
41. ואז הלא כודאי יחקרו הרבנים אחרי הנשים המבקשות להנשא שלא
42. יהיו נשואין אלו נשואי עריות, זהו תוכן השאלה שעלתה אז, האם יש
43. להמנע מלסדר קידושין לנשים אלו בגלל החשש שהרב המסדר יעבור
44. על הלאו של לפני עור לא תתן מכשול, או שאין למנוע מהן את סידור
45. הקידושין שהרי אדרבה מתוך שיסדרו להן קידושין יתחתנו כדת משה
46. וישראל ולא על ידי נשואין אורזיים שעלולים לצאת מהן מכשולים
47. גדולים ועצומים, ונתבקשתי אז על ידי מרן הגאון ר' אברהם דובער
48. כהנא שאפירא זצ"ל הגאב"ד דקובנה לעיין בשאלה זו. . . .

ולכך לא שייך על המרגיל הלאו של לפני עור דהוי כדלא קאי בתרי עברי דנהרא דלא שייך עור ולכך איצטריך קרא דלא תנאף.

חכנא לדינא דמכל האמור יש להחיר לסדר קידושין לבשים אומלות אלו

- 2 כדי להציל את נפשו מחמת המשחיתים האדורים אשר ישיתו עצות
- 3 בנפשם לשפוך דם נקי ולהרבות חללי עם קדוש. ואף שאין מקוה טהרה בגיטו.
- 4 (ושמעיני בשם רבנו החפץ חיים זצ"ל שאסור לשדך זוג שאינו נוהג במצות
- 5 טבילה גדה משום לאו דלא תנאף דאיסור גדה גם כן כלול הוא בלאו של כל
- 6 העריות כגון איסור אשת איש וכדומה. ואם כן אילולי הרב המסדר יתכן
- 7 שלא יעברו על איסור גדה ועיי בספר שלחן העוז ח"ב סימן ח' אות ז' ובתחמת
- 8 שלמות אהע"ז סימן כ"א סעף א' שכתב דאסור להיות סרסור. מכל מקום
- 9 גראה דבנידון דידן אינו עובר הרב המסדר שום איסור כלל. מטעמים דלהלן:

(א) משום שבנידון דידן הוי כדלא קאי בתרי עברי דנהרא שהרי הן יכולות

- 10 ללכת למשטרה היהודית ולהגשא בנשואין אורחיים ולכן אין הרב
- 11 המסדר הקידושין עובר על לפני עור לא תתן מכשול. וגם איסורא דרבנן ליכא
- 12 ללשיטת התוס' והרא"ש בע"ז. המרדכי והאור ורוע וכדעת הרמ"א ששיטות
- 13 חלוקות הן בדבר זה. וכדאי לנו בנידון זה לסמוך על השיטות של המקילים.
- 14 (ב) אפילו אם נתפוס כדעת הש"ך דבזה כולי עלמא מודו דבישראל איכא מיהא
- 15 איסורא דרבנן אף היכא דלא קאי בתרי עברי דנהרא. מכל מקום
- 16 ריש להחיר בנידון דידן וכמו שהעליתי לעיל לחלק בין היכא שאמור מפורש
- 17 שהוא חולץ לעבור את האיסור לבין היכא שלא אמר בפירוש. דדק היכא
- 18 שהוא אומר מפורש איכא איסורא דרבנן אף היכא דלא קאי בתרי עברי דנהרא
- 19 מה שאין כן בנידון דידן שלא אמרו. מפורש שאין בדעתו לטבול ולהטהר
- 20 לטומאת נדה. ליכא אפילו איסורא דרבנן שהרי יתכן שהן ילכו לטבול את
- 21 עצמן בנהר ניעמאן שמימיו לא יכובו ולכן אף שידוע לרב המסדר שאין בגיטו
- 22 מקוה טהרה אין זה כאילו אמרו מפורש שאין בדעתו לטבול ולהטהר לבעליהן
- 23 וכנהוגא דריש מס' שבת לענין עני. ובשעת הדחק כזה בודאי שיש לנו לסמוך
- 24 על אלו הפוסקים המתירין לטבול בנהרות וכמו שכיררנו.
- 25 (ג) ואף אם נימא שכל עיקרה של סברה זו אינו אלא היכא דליכא לאו של לפני
- 26 עור כגון היכא דלא קאי בתרי עברי דנהרא. ורק איסורא דרבנן
- 27 הוא דאיכא בזה יש לומר דאינו אסור מדרבנן אלא היכא שהוא אומר מפורש
- 28 שהוא מתכוין לעשות את האיסור. אבל היכא דקאי בתרי עברי דנהרא דאיכא
- 29 לאו דאורייתא של לפני עור הרי בודאי איכא איסורא עליה אפילו אם לא
- 30 יבא מפורש שהוא מתכוין לעבור את האיסור. ולפי זה הניחא אם נתפוס
- 31 כדעת הר"ב פ"מ שהביא המשנה למלך לכן בנידון דידן מאחר שהן יכולות
- 32 ללכת למשטרה היהודית ולהגשא בנשואין אורחיים וליכא על הרב המסדר
- 33 איסורא דאורייתא אלא איסורא דרבנן לכן אפשר להחיר להטעם סברה זו
- 34 שהבאנו דמאחר שאינן אומרות מפורש שאין בדעתן להטהר לבעליהן אין כאן
- 35 אפ"י איסורא דרבנן.

37 **אבל** אם נתפוס כדעת המשנה למלך דאף היכא שהוא יכול לעשות את העבירה

38 לא על ידי האיש הזה אלא על ידי איש אחר כגון במילה שיכול

39 להלכות את מעותיו לאחרים אף אם הלה הזה לא ילוה אצלו מכל מקום לא

40 הוי זה כדלא קאי בתרי עברי דנהרא מאחר שאפילו אם הלה הזה לא יעבור

41 על לפני עור. יעבור על איסור זה יהודי אחר. ולכך גם זה לזה זה אינו ניצל

42 מההלא הזה ויש עליו לאו דאורייתא אם הוא לזה אצלו ברבית. אם כן מה יועיל

43 לנו שהן יכולות ללכת למשטרה היהודית ולהגשא בנשואין אורחיים. מכל

44 מקום הרי אז יעברו השוטרים והפקידים היהודים על לאו לפני עור.

45 וממילא לא הוי כדלא קאי בתרי עברי דנהרא וגם הרב המסדר לזון קידושין

46 לא ינצל מלאו זה. ומאחר שיש על הרב המסדר הלאו של לפני עור לא תתן

47 מכשול מה יועיל ומה יתן לנו מה שהן אינן אומרות מפורש שאין בדעתן

48 להטהר לבעליהן.

49 **מכל** מקום גראה דאף על פי כן יש להחיר להן קידושין. שהרי אפילו אם

50 נתפוס כדעת המשנה למלך בכל זאת נוכל לצרף בתורת סניף להחיר

51 את סברת הב"ח שאפילו את הלאו של לפני עור דאורייתא אינו עובר כשהוא

52 שם לפניו את המכשול בשעת עשיית העבירה ממש. אבל בנידון דידן שבשעת

53 סידור הקידושין עדיין לא נעשית העבירה כלל בודאי אפשר להחיר לסדר

54 לזון קידושין. ואם אחר כך יעברו על איסור גדה עלינו מה לעשות. וכמו

55 שכתב הב"ח לענין ברכה.

56 **ימכל** הלין טעמין פסקתי להחיר לסדר לזון קידושין. דרק לאלו הנשים המבכות

57 את המצות בשאט נפש ואינן טובלות אף שיש במקומן מקוה טהרה

58 רק לאלו אסור לסדר קידושין וכמו שהבאתי לעיל בשם רבנו בעל החפץ חיים

59 והתחמת שלמה. אבל בנידון דידן של הנשים האומלות הללו הנחונות בעל

60 המת ורוצות להציל את נפשן על ידי שתנשאנה לאנשים. בודאי נשים אלו

61 יש להעמידן על חזקתן שרוצות הן לשמור על דיני הטהרה ומוכנות הן לטבול

62 את עצמן במי טהרה. אלא שאנו חוששים הואיל ולא נמצא בגיטו מקוה טהרה

63 אולי לא ילכו להטבל בנהר והרב המסדר יעבור על ידי כך על הלאו של לפני

64 עור לא תתן מכשול. לזאת נראה מכיון שיש כאן חשש של סכנת נפשות

65 אם הרב לא יסדר להן את הקידושין ובפרט שאולי ילכו לטבול את עצמן בנהר

66 לכן יש להחיר לסדר להן קידושין מכל הלין טעמין שהזכרתי. כי אחרת הן

67 עלולות באמת ללכת ולהגשא במשטרה היהודית על ידי נישואין אורחיים

68 ועלולים לצאת מזה מכשולים גדולים ועצומים בעניני עריות החמורים.

69 **אפ"י** שעל הרב להזהירם שאסור להם לחיות ביחד חיי איש ואשה בגלל איסור

70 גדה החמור אם הן לא תלכנה לטבול את עצמן בנהר כדת וכדין ואו

71 מותר לו לרב לסדר קידושין כי נחזיק אותם בחזקתם. חזקת כשרות ויהדות

72 שהם ישמרו את הדין שאסור לבעול לפני שהאשה תטהר מגדתה. ולפסק זה

73 הסכים אתי הגאב"ד דקובנה זצ"ל.

14.

Sanctioning Unsatisfactory Religious Marriages

Question:

ON 12 TISHREI 5702—OCTOBER 3, 1941—A distressing rumor reached the ghetto prisoners: the German murderers had decided that since the number of women in the ghetto was greater than the number of men—as the result of previous *Akzionen* (forays) where many Jewish men had been butchered leaving many widowed women and children—all women who were husbandless would be taken to be murdered; only those women whose husbands were living would be left alive. This persistent rumor made many unmarried women anxious to marry in order not to be put to death. They found men willing to marry them, and asked the rabbis to arrange kiddushin (marriages) in accordance with the law of Moshe and Jewry.

Since the ghetto did not have a mikveh the rabbis seriously pondered whether they were forbidden to honor the requests of the unfortunate women now standing in the shadow of death, for they might be placing a stumbling-block before the couples, who would violate the serious transgression of nidda. For even though such marriages might save them from the sword of Damocles over their heads, nevertheless, they would be ensnared by the penalty of kareth, to be cut off spiritually from this world and the future world for violating the serious prohibition against a woman living with a man without mikveh. Not only would the women be liable for the penalty of kareth, but their husbands would be as well.

Response:

THE RUMOR HAD NO KNOWN SOURCE. EVEN IF someone had explicitly heard from the accursed murderers that married women would be spared, it would have

been meaningless, for we were to the Germans like sheep at the slaughterhouse; none of us could tell them what to do. There was thus no assurance that marriage would help these women. It was even quite possible that both they and their husbands would be put to death by the Germans.

On the other hand, many of these terror-filled women would likely go to the Jewish police in the ghetto. They had the authority to perform civil marriages which were acceptable to the Germans. Civil marriages, however, could lead to grave complications in Jewish law. For one thing, the police married any couple that came to them and registered them as husband and wife without investigating whether the woman had been previously married, or had obtained a divorce (get), or whether her husband was still alive. It was also possible that the woman might need chalitza or be proscribed from marrying a particular man for another reason. Despite all these reservations, once the woman was registered civilly as a man's wife it was most likely that they would live together as husband and wife.

Thus, if the rabbis would not arrange kiddushin for these unfortunate women many more problems would arise from the civil marriages—many more sexual transgressions would occur, leading to the birth of mamzerim and of pegumim.

Might it not be wiser for the rabbis to accede to the women's requests and arrange kiddushin for them? For the rabbis would certainly investigate each instance to make sure that no sexual transgression ensued.

The question boiled down to the following: Should the rabbis refrain from arranging kiddushin for these women in order to provide an obstacle for the couples since no mikveh was available, or should they not withhold kiddushin, because by their arranging

the kiddushin the couples would marry in accordance with the Torah of Moses and Jewry rather than civilly which could lead later to serious problems? The rabbi of Kovno, Rav Avrohom DovBer Kahana-Shapira, asked me to examine this problem.

After an extremely exhaustive study of the many complexities of this problem, I concluded that we should arrange kiddushin for these people. Since these women's lives were at risk if the rabbis would not arrange the marriages, and since the observant women could immerse themselves in the river (because there was no mikveh, this was an alternative), it was best that the rabbis arrange the kiddushin. This would be preferable to having the couples marry civilly at the Jewish police station, which could surely lead to a multitude of complications.

In all cases, the attending rabbi would have to caution them not to cohabit unless the woman undertook to immerse herself in the river according to halacha. The rabbi might then perform the kiddushin for the couple on the assumption that they would act in accord with the halacha.

The rabbi of Kovno concurred with my conclusion.

דין המאבד עצמו לדעת כדי שיבא לקבר ישראל.

שאלה: ביום ו' מרחשוון שנת תש"ב יומים לפני החורבן הנורא של גיטו קובנה, שעה שלעיינינו הוכלו כעשרת אלפים איש, אנשים נשים וסוף להכריעים למבח וכל אחד מיושבי הגיטו ציפה לקץ המר עת שזרוע הרשע של הזדים האוררים הונף עליו באכזריות ותכריתו מארץ החיים, אז כשעה פרופה זו בא אלי כעה"ב אחד מנכבדי העיר יגוע באנתתו ודמעתי על לחיי וברוב שיחו אמר לי כי נפשו היא כשאלתו, כי איכבה ויכל לראות כרעה אשר ימצא את משפחתו, אשתו ובניו ובני בניו, שיתכן מאד שיושבחו לנגד עיניו כדי להגדיל את צערו ויסוריו, שהרי הרוצחים הגרפמים מנהגם היה להתענג על היסורים והצער של קרבנותיהם ולכן היו נוהגים להרוג את הבנים לעיני אבותיהם ואת הנשים לעיני בעליהם ורק אחרי שהיו משכיעים את זעפת חמת הרצח שכתובם שרתחה בקרבם ונפשם התעננה על זעקת המעונים והמומתים, רק אז היו שולחים יד כראשי המשפחה, ולכן מכיון שאין בכחו לעמוד בפני יסורי הנפשות האהובות והיקרות לו מכל יקר, וכלי ספק שלבו יתפלג בקרבו ונפשו תצא ממנו כראותו זאת, לזאת שאלתו היא אם מותר לו לקרב את קצו ולשלוח יד כנפשו אשר לא כדת ובלבד שלא יראה כעיניו כאבדן בני ביתו. ונוסף לזה הוא עצמו לא יומת כמיתה משונה תוך יסורים גדולים על ידי הרוצחים האוררים ימח שמם ונס יזכה לכוא לקבר ישראל בבית הקברות שבגיטו קובנה. ॥

ועי' עוד בשו"ת מהרש"ם חלק ו' סי' מ"ט שנשאל אודות אנשים רמי מעלה שאיבדו א"ע לדעת בכדי להפטר מצער ויסורין עיני ובזיון והשיב שכל שעושה כן מחמת יסורין אינו בכלל מאע"ל וכמ"ש הבשמים ראש, וכ"כ בשו"ת רב פעלים ח"ג מיו"ד סי' כ"ט עיי"ש שהביא בשם...תשובת כרך של רומי, ומסיק כדברי הבשמים ראש שאם עשה כן מתוך צרות ויסורין אינו גידון כמאע"ל.

נראה מכל הנ"ל שאם איבד את עצמו מחמת יסורין וצער מותר להתאבל עליו בדם דבר אם היה האיש שאיבד עצמו לדעת יר"ש וחרד לדבר ד' בזה דוקא יש מקום לדונו לכף זכות שעשה כן בשגגה אבל לא לאלו שלמדו מן הגוים שעל כל דבר קטן מאע"ל. בהיות שאין להם אמונה בהשו"ת שהוא ז' ומפרנס לכל ואינם מודים בהשאת הנפש.

וביו"ד סי' שמ"ה נפסק הדין שמי שהוא אנוס כשאל המלך אין מונעין ממנו דבר, ועי' בה"ס יו"ד סי' שכ"ז, ועי' ג"כ בפרשת מרדכי סי' כ"ה — כ"ז

במי שנמצא תנוק בבית הסוהר שיש לתלות שלא שעה כן מחמת רשעות אלא מחמת פחדו מעונש ערכאות או מיסורי הכאות או מעונש מיתה שיוטל עליו, או מחמת שהשיש שידונו אותו להיות חבש במבצר, וחשב שכדי להציל עצמו מכל אלו מותר לו להמית את עצמו, צריכים להתאבל עליו ולומר קדיש עיי"ש, ועי' בלחם יהודה שכתב שאם ממית עצמו בפני שמתירא שלא יבוא לידי עניינים קשים לא מיקרי מאבד עצמו לדעת.

ומכלל הנ"ל למדנו שכ"ש בנידון דידן שבודאי יתעללו בו כמו אצל שאול המלך והצוררים ימ"ש יעשו לו יסורים נוראים. נראה שמוחר לו לאבד עצמו לדעת, אולם בספר חיים שאל סי' מ"ז כתב שדוקא מפחד שמא יעבירוהו על דת מותר לו לאבד עצמו לדעת אבל מפחד יסורים אחרים אסור והביא ראיה מדברי הריטב"א הנ"ל שמשמע מדבריו דהא דאין מונעין ממנו שום דבר זהו דוקא בפני שהוא ירא שמא יכריחוהו לעבור על דת, ועי' בספר זכור לאברהם אות מ' אם מותר להמית עצמו לכפרת עונותיו עיי"ש היטב, ורוב הפוסקים פסקו לאסור, ולפי"ן בנידון דידן אף שמעמו הוא מפני שהוא רוצה להקבר בקבר ישראל מ"מ אסור לו לאבד את עצמו.

והחת"ס סי' שכ"ו כתב להביא ראיה שאסור לאבד עצמו בגלל שינצל מיסורים מהא דאיחא בעי"ז י"ח ע"א. מצאוהו לרבי חנינא בן תרדיון שהיה יושב ועוסק בתורה מקהיל קהילות ברבים וס"ת מונח לו בחיקו הניאוהו וכרכוהו בס"ת והקיפהו בחבילי זמורות והציתו בהן את האור וכו' אמרו לו תלמידיו אף אתה פתח פיך ותכנס כך האש אמר להן מוטב שיטלנה מי שנחנה ואל יחבל הוא בעצמו, ואין לך מיצר יותר ממי שבשרף חיים ואף על פי כן לא רצה רחב"ת לפתוח את פיו ולקרב את מיתתו אלמא שאסור לאבד את עצמו כדי להנצל מיסורים.

אולם אפשר לומר שרחב"ת החמיר על עצמו ביותר ע"פ מדת חסידות, אבל באמת בכהאי גוונא לא מיקרי מאבד עצמו לדעת, ושאל המלך יזכין שנפל על חניתו לקרב את מיתתו בטרם שהפלשתים הישגוהו, ולכן יתכן שבנידון דידן מותר לו לאבד את עצמו ואין מונעין ממנו שום דבר.

ובכלל זאת נראה לי שלפרסם ברבים כפסק הלכה שבנידון דידן מותר לו לאדם לאבד עצמו לדעת, בודאי אסור, כי בזה היינו נתנים יד לפושעים הצוררים ימ"ש, כי כמה פעמים טענו כלפי היהודים על שאינם מאבדים עצמם לדעת כמו שעשו יהודי ברלין, ודבר זה יש בו משום חילול השם, מפני שזה היה מראה כאילו אין ליהודים בטחון בחסדי ה' שייצילם מידיהם הטמאות והאחרות של הצוררים ימ"ש, וכל רצונם של הרוצחים היה להכניס בקרב היהודים אודלמוסיה של יאוש כדי לעקור מלבם כל תקוה ותוחלת לישועת ה'.

ואמנם יש לציין כאן בגאון כי לא היו בגיטו קובנה מקרי איבד ולדעת זולת שלוש אנשים שרוחם נפלה בקרבם, אבל יתר יושבי הגיטו האמינו באמונה שלימה כי לא יטוש ה' את עמו ויאמר למשחית דיי, כולם האמינו בביאת המשיח ובכל יום חיכו לו שיבוא.

18. Committing Suicide in Order to be Buried Among Jews

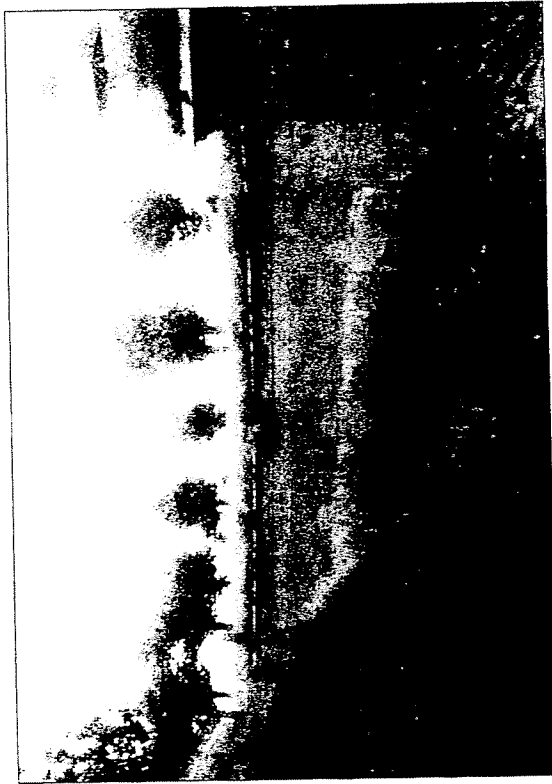
Question: ON 6 MARCHESHVAN 5702—OCTOBER 27, 1941—two days before the horrifying Black Day of the Kovno Ghetto—when some 10,000 men, women, and children were taken away to be butchered—every one of the ghetto dwellers saw his or her bitter end coming. At that time of confusion, one of the respected members of the community came to me with tears on his cheeks and posed a question of life and death. He felt that he could not bear to see his wife, children, and grandchildren put to death before his very eyes. For the German sadists had a system for extermination. In order for the murderers to enjoy the suffering of their victims, as a matter of course they would kill the children before the eyes of their parents and the women before the eyes of their husbands. Only after satisfying their bloodlust in this sadistic fashion, would they put an end to the suffering of these men. Because he felt certain that it would be too painful to witness the horrible suffering of his loved ones, he asked whether he could terminate his own life earlier to avoid witnessing the deaths of his loved ones. This way, besides being spared a horrible death of great suffering at the hands of the accused murderers, he would also gain burial among Jews in the Jewish cemetery in the ghetto.

Response: ALTHOUGH THE MAN KNEW HE WOULD DEFINITELY be subjected to unbearable suffering by the abominable murderers, and so hoped to be buried among Jews, he was still not allowed to commit suicide.

Moreover, permitting suicide in such a case meant surrendering to the enemy. For the Germans often remarked to the Jews, “Why don’t you commit suicide as the Jews of Berlin did?”

Suicide was viewed as an immense desecration of G-d, for it showed that one had no trust in G-d’s capability to save one from the accursed hands of the defilers. The murderers’ goal was to bring confusion into the lives of the Jews and to cause them the deepest despondency in order to make annihilating them all the easier.

I cite proudly that in the Kovno Ghetto there were only three instances of suicide by people who grew intensely depressed. The rest of the ghetto dwellers trusted and hoped that G-d would not forsake His people.

The Ninth Fort near Slobodka, the end of the road for inmates of the Kovno ghetto and Jewish deportees from Germany, France and other Nazi occupied countries. Jews imprisoned in the Ninth Fort were either murdered on the spot or sent on to death camps.

שאלות ותשובות ממעמקים

קבו

אנו הורגים את כולכם אפי' כולן נהרגים לא ימסרו נפש אחת מישראל, אבל אם יחדוהו להן אחד כגון שבע בן בכרי ימסרו אותו ואל ייהרגו אמר רשב"ל והוא שיהיה חייב מיתה כשבע בן בכרי ור' יוחנן אמר אע"פ שאינו חייב מיתה כשבע בן בכרי, דאם יחדו אחד מהן מותר למסור אותו להריגה כדי להציל אחרים מכש"כ כאן דמותר להמית הולד כדי להציל האשה, אלא אפילו לר"ל דפסק הרמב"ם כוותי' בהל' יסודי התורה פ"ה ה"ה כר"ל דאפילו יחדוהו אל ימסרוהו אא"כ חייב מיתה כשבע בן בכרי. (ובספרי, "דברי אפרים" בקונטרס עמק הבכא כתבתי ליישב את דברי הרמב"ם הנ"ל עיי"ש). מ"מ בענינו דהולד עדיין ספק של נפל לרשב"ג יש להקל להציל עכ"פ האשה.

ולפי זה בנידון דידן שגם כן הוא ברי הוא הדבר ששניהם ימותו בודאי יש להחיר לעשות הפלה מלאכותית כדי להציל את האשה.

42.

Abortion in the Ghetto

Question: ON 27 AV 5702—AUGUST 28, 1942—I WAS ASKED whether a woman who had become pregnant in the ghetto might undergo an abortion, because of the German decree threatening the life of any Jewish woman found to be pregnant.

Response: IN THAT SITUATION, WHERE IT WAS CLEAR THAT IF the Germans discovered her pregnancy neither the woman nor the fetus would survive, I ruled that it was permissible to abort the fetus in order to save the woman's life.

סימן כ'

ברין הצלת עצמה על ידי הפלה מלאכותית בניטון.

נשאלתי ביום כ"ז מנחם אב תש"ב, אשה שנתעברה בגיטו אם מותר לה לעשות הפלה מלאכותית (אבארט) כדי לבטל את ההריון, שהרי גזרו הפמאים שכל אשה יהודית שתתעבר יהרגו אותה ואת עובריה ואם כן יש כוזה כשום סכנת נפש.

תשובה: באהלות פרק ז' מ"ז תנן האשה שהיא מקשה ללדת מחתכין את הולד במעיה ומוציאין אותו אברים מפני שחיה קודמין לחייו. ונפסק בש"ע ח"מ סי' תכ"ה ס"ב לפיכך העוברת שהיא מקשה לילד מותר לחתוך העובר במיעה בין בסם בין ביד מפני שהוא כרוף אחריה להרגה. ובפתחי תשובה שם לכאורה הוא תמוה עיי' בה"ט סק"ג עד שכל שלא יצא לאויר העולם אין שם נפש עליו, ובתשובת חו"י סימן ל"א שכתב לישב זה עיי"ש.

והנה בתוס' רע"א הביא בשם פנים מאירות ח"ג סימן ה' דמותר בכה"ג דאם ידוע ששניהם ימותו מותר להציל את האשה אך כתב שצריך להתישב בדבר, אמנם בפני האריך של תפארת ישראל בחלק בעזו כתב בפשיטות דבכה"ג דמא דידה סומק טפי ומותר עכ"פ להציל נפש אחת מישראל, וכ"כ בבית יצחק יו"ד ח"ב סימן קס"ב, ובשו"ת מהר"ם שיק יו"ד קנ"ה, ובספר מחנה חיים חו"מ ח"ב סי' נ' דאם שניהם ימותו ברי הדבר שהוא מותר.

ונ"ל דלא מיבעי לדעת ר' יוחנן דאיתה בתוספתא דתרומות פ"ז וכן בירושלמי פ"ח דתרומות וכן הובא בב"י סי' קנ"ז, סיעות בני אדם שהיו מהלכין בדרך פגעו להן גוים ואמרו תנו לנו אחד מכם ונהרגו אותו ואם לאו הרי

קבו

וע"י בברכי יוסף סי' רפ"ז אות ג' שדן שם אי בית האסורים של יהודים
חייב הוא במוזחה או לא, עיי"ש שהביא בשם הרב בית הלל לפטור
ולמד זה מש"ס יומא הנ"ל וגם בשו"ת שער אפרים סי' פ"ג דעתו לפטור בית
אסורים ממוזחה אולם בהגה"ה שם דעתו לחיוב וכן העלה הברכי יוסף שם,
ואף על פי כן דעתו היא שבית האסורים שיושבבים שם רק כשני חדשים ולא
יותר שהוא פטור משום דהוי דירת ארעי עיי"ש, אחרי השחרור ראיתי מש"כ
בספר משפטי עוזיאל בחי"ד בענין זה.

ונראה לי דבנידון דידן עוד יותר גרוע ממה שהעלה הברכי יוסף לפטור
בית האסורים שיושבבים שם רק כשני חדשים משום דהוי כדירת
ארעי, שהרי כלואי הגיטו יושבי עמק הבכא עיפה נפשם להורגים ומרי יום
ביומו מוציאים הרשעים האורדים אנשים לעשרות ולמאות להורג ואין מי
שיאמר להם מה תעשו ואם כן בודאי דירות האנשים הללו יש עליהן דין דירת
ארעי שהרי בכל יום ויום נפש הכלואים תלויה היא להם מנגד ומוכנים הם
לקדש שם שמים בכל יום ויום מאחר שהדת יצאה מאת הצורך ימ"ש וזכרו
להשמיד ולהרוג את כל היהודים וכל כלואי הגיטו דין מיתה יש עליהם, לכן
בודאי נראה שבתם ודירתם היא כשבילם רק דירת ארעי ופטורין הם ממוזחה
מאחר שבכל יום ויום יתכן שהם יוכרעו לטבח על ידי האויב האכזר.

אולם אף על פי כן מי שיש לו מוזחה והוא רוצה לקובעה על פתחו כדי
שתוכיר לו את יחודו של הקב"ה יתברך שמו בודאי מצוה הוא עושה
וכמו שאמרו רבותינו ז"ל במנחות דף מ"ג ע"ב כל מי שיש לו תפילין בראשו
ובוריעו וציצית בבגדו ומוזחה בפתחו הכל בחיזוק שלא יתאט שנאמר והחוט
המשולש לא במהרה ינתק ואומר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, וכל
הזהיר במצות מוזה מאריכין לו ימיו ושנותיו שנאמר למען ירבו ימיכם וימי
בניכם כדאיתא במס' שבת דף ל"ב ע"ב עיי"ש, ולאח אלו הקובעין מוזחות
בפתחיהן בגיטו מצוה גדולה הם עושים, אולם עליהם לקובעה בלי ברכה
מאחר שמן הדין פטורין הן וכמו שהעלינו ואלו שאין להם מוזחה איין להם לחוש
ולדאוג כלל, וה' הטוב ישלח לנו את עזרתו מקודש ונזכה בשב"ה את שבות
עמו לציון ברנה ולירושלים בית מקדשו בשמחת עולם במהרה בימינו אמן.

סימן י"ג

ברין אם יושבי חושך וצלמות הגיטו

מחויבים במוזחה.

שאלה: כימי הרעה והמצור כהיותנו כלואים בגיטו קובנה ושום
קשר לא היה לנו עם החוץ אפסו אזלו לנו בגלל כך כל
תשמישי קדרשה שאי אפשר היה להשיגם בשום אופן, והנה כאו לפני
מספר אנשים ודמעתם על לחיים ושאלוני כדת מה לעשות, מאחר
שמוזחותיהן נפסלו ואי אפשר להשיג מוזחות אחרות כדי לקובען על
פתחיהם.

ותכן שאלתם היא אם דירותיהם בגיטו חייבות הן במוזחה, או
דילמא מאחר שהגיטו הוא סגור ומסוגר אין יוצא ואין בא
וכלו מוקף הוא, בגדר של חושי ברזל מחושמל וצריחים ומגדלים
שעליהם הופקדו שומרים לשמור לכל יגעו ויתקרבו יושבי הגיטו אל
הגדר וכל הקרב אל הגדר היה נהרג מיד במכונות היריה שהיו בידי
השומרים, ואם כן דינם של יושבי הגיטו כדין יושבי בית האסורים, ויש
לדעת אם בית אסורים חייב הוא במוזחה דגם בית האסורים לדירה
יחשב או דלמא בית אסורים פטור הוא ממוזחה...